

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ
ФАКУЛЬТЕТ ОПЕРАТИВНО-РЯТУВАЛЬНИХ СИЛ
КАФЕДРА ПОЖЕЖНОЇ ТАКТИКИ ТА АВАРІЙНО-РЯТУВАЛЬНИХ РОБІТ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Начальник кафедри пожежної тактики
та аварійно-рятувальних робіт

_____ Андрій ЛІСНЯК
(підпис)

«25» серпня 2020 року

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Тактика ведення аварійно-рятувальних робіт»
циклу професійної (вибіркової) підготовки
за другим рівнем вищої освіти
галузь знань 26 «Цивільна безпека»
спеціальність 261 «Пожежна безпека»
за освітньо-професійними програмами
«Пожежна безпека»

Силабус розроблено згідно робочої програми навчальної дисципліни.

Рекомендовано кафедрою ПТтаАРР на:

2020-2021 навчальний рік   Протокол від «25» серпня 2020 року № 1

Перезатверджено.

Начальник кафедри ПТтаАРР _____ Андрій ЛІСНЯК
(підпис)

20__-20__ навчальний рік   Протокол від «__» _____ 20__ року № __

Перезатверджено.

Начальник кафедри ПТтаАРР _____ Андрій ЛІСНЯК
(підпис)

20__-20__ навчальний рік   Протокол від «__» _____ 20__ року № __

Перезатверджено.

Начальник кафедри ПТтаАРР _____ Андрій ЛІСНЯК
(підпис)

20__-20__ навчальний рік   Протокол від «__» _____ 20__ року № __

2020 рік

Анотація

Навчальна дисципліна «Тактика ведення аварійно-рятувальних невідкладних робіт» циклу професійної (вибіркової) підготовки складена відповідно до спеціалізованої освітньо-професійної програми підготовки магістра спеціальності 261 «Пожежа безпека».

Предметом вивчення дисципліни є підготовка органів управління та підрозділів до ліквідації надзвичайних ситуацій (НС) та їх наслідків, яка включає в себе: вивчення системи управління силами і засобами; розробку і корегування оперативних документів; розробку заходів, що забезпечують необхідні умови для успішної ліквідації НС.

1. Інформація про викладачів

1-викладач	
Загальна інформація	Аветисян Вадим Георгійович, доцент кафедри пожежної тактики та аварійно-рятувальних робіт факультету оперативно-рятувальних сил, кандидат технічних наук, доцент
Контактна інформація	м. Харків, вул. Баварська, 7, кабінет № 408. Мобільний номер телефону – 099-190-77-70
E-mail	ptarr@nuczu.edu.ua
Наукові інтереси*	
Професійні здібності*	

* – заповнюється за бажанням НПП.

2. Час та місце проведення занять з навчальної дисципліни

Аудиторні заняття з навчальної дисципліни проводяться згідно затвердженого розкладу. Електронний варіант розкладу розміщується на сайті Університету (<http://rozklad.nuczu.edu.ua/timeTable/group>).

Консультації з навчальної дисципліни проводяться протягом семестру щосереди з 15.00 до 16.00 в кабінеті № 405, 408. В разі додаткової потреби здобувача в консультації час погоджується з викладачем.

3. Пререквізити і постреквізити навчальної дисципліни

Пререквізити: управління пожежогасінням, інженерна та аварійно-рятувальна техніка.

Постреквізити: Організація експлуатації протипожежної техніки, системи забезпечення пожежної безпеки об'єктів, теорія пожежовибухонебезпеки

4. Характеристика навчальної дисципліни

Мета дисципліни є підготовка здобувачів вищої освіти, що мають достатні знання і уміння з питань організації аварійно-рятувальних робіт та управління підпорядкованими підрозділами при ліквідації наслідків аварій, катастроф, стихійного лиха, в тому числі при пожежах.

Завданнями дисципліни є формування у здобувачів вищої освіти необхідного рівня знань і практичних навичок з організації управління та виконання аварійно-рятувальних робіт пожежно-рятувальними підрозділами Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту (ОРС ЦЗ).

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен отримати:

знання:

- систему управління ліквідації наслідків НС;
- структуру, завдання, органів управління силами та засобами аварійно-рятувальних служб;
- основні способи та засоби організації управління аварійно-рятувальними роботами при різноманітних аваріях;
- систему оперативної підготовки керівників та підрозділів до дій за призначенням;
- методи оцінки обстановки в осередках ураження;
- принципи управління підрозділами під час ліквідації аварій;
- тактику дій підрозділів ОРС ЦЗ при ліквідації НП та НС.

уміння:

- виконувати в практичній діяльності вимоги та положення Статуту дій у надзвичайних ситуаціях органів управління та підрозділів Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту та інших керівних документів з питань пожежогашіння;
- керувати силами і засобами, залученими до проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт;
- оцінювати рівень небезпеки під час виникнення НС;
- аналізувати причини виникнення НС.

комунікацію:

- організація управління та координація дій пожежно-рятувальних підрозділів і аварійно-рятувальних служб під час ліквідації НС;
- складання, узагальнення та ведення оперативної документації під час проведення оперативних дій з ліквідації НС.

автономність та відповідальність:

- прийняття обґрунтованих рішень в складних та непередбачуваних умовах під час ліквідації НС;
- відповідальність за набуття і вдосконалення навичок практичного застосування теоретичних знань, щодо рятування людей, управління силами і засобами під час здійснення оперативних дій.

компетентності:

Інтегральну:

- здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми під час практичної діяльності або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальну:

- здатність приймати обґрунтовані рішення в складних та непередбачуваних умовах.

Спеціальні:

- здатність оцінювати ризики та приймати обґрунтовані управлінські рішення, управляти силами та засобами при проведенні аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт, керувати роботою колективу;
- здатність оптимізувати методи й засоби рятування життя і збереження здоров'я людей;
- здатність приймати рішення щодо застосування інженерної та аварійно-рятувальної техніки під час ліквідації пожежі, аварії, стихійного лиха.

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Заочна форма навчання
Рік підготовки	1-й
Семестр	2-й
Обсяг кредитів ЄКТС	5
Загальна кількість годин	150 год.
Лекції	12 год.
Практичні, семінарські	2 год.
Лабораторні	0 год.
Курсова робота	немає
Самостійна робота	136 год.
Вид підсумкового контролю	екзамен

5. Календарно-тематичний план викладання дисципліни

Тривалість академічної години в Університеті становить 40 хвилин. Дві академічні години утворюють пару академічних годин, що триває 80 хвилин без перерви.

Тиждень навчання	Тема та її зміст	Вид навчальних занять, год.
2 семестр (19 тижнів)		
Модуль 1. Управління підрозділами під час ліквідації НС.		
Змістовний модуль. 1. Гасіння пожеж на об'єктах транспорту		
1-2	Тема 1.1. Управління підрозділами в особливий період Тема 1.2. Організація роботи штабу ліквідації НС. Тема 1.3. Організація зведених загонів	Лек. – 6 год. ПЗ – 0 СР – 58 год.
Модуль 2. ТВАРР при аваріях на транспорті		
8-10	Тема 2.1. Ведення рятувальних робіт при аваріях на авіа-	Лек. – 6 год.

авіаційному транспорті Тема 2.2. Ліквідація аварій з небезпечними вантажами Тема 2.3. Тактика ведення рятувальних робіт при аваріях на міському транспорті. ПЗ 1. Видача завдання на контрольну роботу	ПЗ – 2 год. СР – 78 год.
Всього за семестр	150 годин Л-12 ПЗ-2 СР-136
Всього по дисципліні	150 годин

Примітка: Лек. – лекція; ПЗ – практичне заняття; Сем. – семінарське заняття; СР – самостійна робота. Інд. – індивідуальна робота.

Індивідуальні завдання: Розробити та подати заявку на корисну модель за напрямком досліджень, тезі доповіді на науковій конференції, стаття у фахове видання.

6. Список рекомендованої літератури

Базова

1. Освітньо-професійна програма «Пожежна безпека» за спеціальністю 261 "Пожежна безпека" підготовки за другим (магістерським) рівнем вищої освіти в галузі знань 26 "Цивільна безпека" за спеціалізацією «Пожежна безпека»;
2. Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 № 5403-VI;
3. Наказ МВС України №340 від 26.04.2018 «Статут дій у надзвичайних ситуаціях Ч.1»;
4. Довідник керівника гасіння пожежі. – Київ: ТОВ «Літера-Друк», 2016. – 320 с.;
5. Організація аварійно-рятувальних робіт на авіаційному транспорті: навч. посіб. / В.Г. Аветісян, Ю.М. Сенчихін, Д.В. Ораєвський – Х.: НУЦЗУ, 2012. – 108 с.;
6. В.Г. Аветісян Організація аварійно-рятувальних робіт на зруйнованих будівлях. Практичний посібник. - Харків: АЦЗУ МНС України, 2004.-71;
7. Організація аварійно-рятувальних робіт при надзвичайних ситуаціях на залізничному транспорті. Практичний посібник / Ю.О. Куліш. – Харків, 2008. – 66 с.;
8. Аветісян В.Г. Сенчихін Ю.М. Рятувальні роботи при ліквідації НС ч. 1 – К.: «Основа», 2006 с.239;
9. Ульф Бьєрнстиг, Рольф Нурдх, Ивонн Несман. Спасательные работы при масштабных автобусных авариях. - Университет Умео, г. Умео Швеция, 2006 с. 73;
10. Ю.Ю.Камерер, А.Е.Харкевич. Аварийные работы в очагах поражения. – М.: Энергоатомиздат, 1990;
11. Брендон Моррис Технологии HOLMATRO для аварийного крепления и подъема www.holmatro.com, с. 98.

Допоміжна

1. В.Г.Аветисян, А.И.Хяньникяйнен и др. Тушешие пожаров и выполнение аварийно-спасательных работ при химических заражениях: Учебное пособие / под ред. Дзюндзюка Б.В. –Х.: ХИПБ МВД Украины, 1998, -123 с.;
2. Приемы работы с аварийно-спасательным инструментом и снаряжением. Методические указания для курсантов по специальности «Пожарная безопасность» /Составители: В.Г.Аветисян, А.И.Хяньникяйнен и др. –Х.: ХИПБ МВД Украины, 1997. –55 с.;
3. Ю.О. Куліш Організація аварійно-рятувальних робіт при дорожньо-транспортних пригодах: Практичний посібник. – Харків 2009, с. 79;
4. Наказ МНС України 07.05.2007 р. № 312 Правила безпеки праці в органах і підрозділах МНС України;
5. Настанова з організації газодимозахисної служби в підрозділах Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту МНС України. Наказ МНС України від 16.12.2011 № 1342;
6. Інструкції, вказівки та інформаційні листи ДСНС України та ГУ(У) ДСНС України в областях;
7. Норми радіаційної безпеки України. НРБУ-97;
8. Norman J. Fire Officer's Handbook of Tactics. USA, 2012. 634 p.;
9. Smith J. P. Strategic & Tactical Considerations on the Fireground. USA, 2011. 608 p.;
10. Dunn V. Safety and Survival on the Fireground, 2nd Edition. USA, 2015. 456 p.;
11. Norman J. Fire Department Special Operations. USA, 2009. 456 p.

Інформаційні ресурси

1. <http://zakon.rada.gov.ua>
2. <http://www.president.gov.ua>
3. <http://www.kmu.gov.ua>
4. <http://www.dsns.gov.ua>
5. <http://nuczu.edu.ua>

7. Оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти

Оцінювання результатів навчання з дисципліни «Тактика ведення аварійно-рятувальних робіт» здійснюється за накопичувальною бально-рейтинговою системою, основною метою якої є регулярна й комплексна оцінка результатів навчальної діяльності та сформованості компетентностей.

Оцінювання компетентностей здобувачів здійснюється з використанням трьох шкал:

перша – національна (традиційна) – 4-бальна (чотирибальна);

друга – рейтингова шкала оцінювання – ЄКТС;
 третя – накопичувальна шкала – 100-бальна.

Порядок накопичування навчальних балів за 100-бальною шкалою

Вид навчальної роботи		Кількість	Максимальний бал за вид навчальної роботи	Загальна максимальна сума балів
I. Поточний контроль				
Модуль № 1	Лекції	3	5	15
	Практичні заняття	0	0	0
Модульна робота №1				20
Разом за модуль № 1				35
Модуль № 2	Лекції	3	5	15
	Практичні заняття	1	0	0
Модульна робота №2				20
Разом за модуль № 2				35
Разом за поточний контроль				70
Підсумковий контроль успішності (екзамен)		1	30	30
II. Індивідуальна самостійна робота				до 10
Разом за всі види навчальної роботи				110

Підсумкова оцінка формується з урахуванням результатів:

- поточного контролю роботи здобувача впродовж семестру;
- підсумкового контролю успішності;
- індивідуальна самостійна робота (за потребою).

Поточний контроль проводиться на кожному практичному занятті. Він передбачає оцінювання теоретичної підготовки здобувачів вищої освіти із зазначеної теми (у тому числі, самостійно опрацьованого матеріалу) під час роботи на семінарських заняттях та набутих навичок під час виконання завдань практичних робіт.

Модульна контрольна робота є складовою поточного контролю і здійснюється через проведення письмової роботи під час самостійної роботи та здається не пізніше останнього заняття в межах окремого залікового модуля.

Кожен варіант модульної контрольної роботи складається з одного питання та практичних завдань-задач. Розв'язання повинно містити: формулювання вичерпної відповіді на питання та вирішення наданих задач з зображенням відповідних схем.

Критерії поточного оцінювання знань здобувачів на семінарському та практичному занятті (оцінюється в діапазоні від 0 до 4 балів):

4 бали – завдання виконано в повному обсязі, суть питання розкрита в повному обсязі, відповідь вірна, здобувач вільно володіє навчальним матеріалом,

орієнтуються в темі та аргументовано висловлює свої думки, графічне зображення виконано згідно вимог;

3 бали – завдання виконано в повному обсязі, суть питання розкрита не в повному обсязі, відповідь вірна, здобувач частково володіє навчальним матеріалом, обґрунтування відповіді недостатнє, графічне зображення виконано неохайно, з незначними порушеннями вимог;

2 бали – завдання виконано частково, суть питання не розкрита, відповідь вірна, здобувач поверхово володіє навчальним матеріалом, обґрунтування відповіді недостатнє, графічне зображення не відповідає проведеним розрахункам або виконано з порушеннями вимог.

1 бали – завдання виконано частково, при цьому допущено суттєві помилки, здобувач поверхово володіє навчальним матеріалом, обґрунтувати відповідь здобувач не в змозі, відповіді на поставлені питання не знає, графічне зображення не відповідає проведеним розрахункам або не відповідає вимогам.

0 балів – завдання не виконане.

Викладачем оцінюється повнота розкриття питання, цілісність, системність, логічна послідовність, вміння формулювати висновки, самостійність виконання.

Індивідуальна самостійна робота є однією з форм роботи здобувача, яка передбачає створення умов для повної реалізації його творчих можливостей, застосування набутих знань на практиці.

Здобувачу вищої освіти необхідно обрати одну з рекомендованих тем та самостійно виконати поглиблене теоретичне дослідження. Результати дослідження оформити звітом у формі реферату або презентації.

Критерії оцінювання індивідуальної самостійної роботи здобувачів (оцінюється в діапазоні від 0 до 10 балів):

10 балів – самостійна робота здобувачем виконана в повному обсязі;

9 балів – робота виконана в повному обсязі, але допущені незначні помилки;

8 балів – робота виконана майже на 90% від загального обсягу;

7 балів – обсяг виконаних завдань становить від 80% до 89% від загального обсягу;

6 балів – здобувач виконав лише від 70% до 79% від загального обсягу;

5 балів – обсяг виконаної роботи становить від 50% до 69% від загального обсягу;

4 бали – виконана частина роботи складає від 40% до 49% від загального обсягу;

3 бали – складає від 20% до 39% від загального обсягу;

2 бали – обсяг виконаних завдань складає від 10% до 19% від загального обсягу;

1 бал – в цілому обсяг виконаних завдань складає менше 10% від загального обсягу;

0 балів – завдання передбачене на індивідуальну самостійну роботу здобувачем не виконане.

Викладачем оцінюється понятійний рівень здобувача, логічність та послідовність під час відповіді, самостійність мислення, впевненість в правоті своїх суджень, вміння виділяти головне, вміння робити висновки, показувати перспективу розвитку ідеї або проблеми, відсоток унікальності та запозичення текстового документу (плагіат), уміння публічно чи письмово представити звітний матеріал.

Перелік рекомендованих завдань для індивідуальної самостійної роботи здобувачів вищої освіти другого рівня:

Здобувачу вищої освіти необхідно обрати одну з рекомендованих тем та самостійно виконати поглиблене теоретичне дослідження. Результати дослідження оформити звітом у формі реферату, наукової статті або презентації.

Рекомендована тематика для індивідуального дослідження:

1. Розгляд систем управління силами та засобами під час ліквідації НС регіонального та державного рівня.
2. Передові технології порятунку людей під час НС з великою кількістю постраждалих.
3. Сучасні технології проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт під час ліквідації НС на авіаційному транспорті
4. Сучасні технології проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт під час ліквідації НС на залізничному транспорті.
5. Сучасні проблеми оперативно-рятувальної служби цивільного захисту України.

Підсумковий контроль успішності проводиться з метою оцінки результатів навчання на завершальному етапі, проводиться у формі екзамену (2 семестр) який виставляється як сума балів за всіма видами навчальної роботи.

Перелік теоретичних питань для підготовки до підсумкового тестування:

1. Загальний устрій та безпека авіаційного транспорту
2. Інженерні заходи забезпечення безпеки пасажирів.
3. Організація спостереження за безпекою повітряного руху.
4. Сили та засоби які призначені для проведення рятувальних робіт при аваріях на авіаційному транспорті.
5. Організація аварійно-рятувальних робіт за межами аеропорту.
6. Організація аварійно-рятувальних робіт при аварійній посадці в аеропорту.
7. Організація аварійно-рятувальних робіт під час зльоту.
8. Завдання підрозділів ГУ МНС при запобіганні та ліквідації аварій з небезпечними вантажами.
9. Можлива обстановка яка може скластися при аваріях з небезпечними ва-

- нтажами.
10. Задачі розвідки місця аварії з небезпечними вантажами на автомобільному та залізничному транспорті.
  11. Порядок оцінки обстановки за даними розвідки місця аварії з небезпечними вантажами на автомобільному та залізничному транспорті.
  12. Прийняття рішень на проведення аварійно-рятувальних робіт при аваріях з небезпечними вантажами.
  13. Прийоми та способи локалізації зони аварії з небезпечними речовинами.
  14. Прийоми та способи ліквідації джерела забруднення небезпечними речовинами.
  15. Зміст аварійної картки.
  16. Організація аварійно-рятувальних робіт при ліквідації аварій з небезпечними вантажами.
  17. Розпізнавання небезпеки. Маркування вантажів.
  18. Безпека праці при ліквідації аварій з небезпечними вантажами.
  19. Оперативно-тактична характеристика рухомого складу.
  20. Відбудовний поїзд. Призначення, склад, порядок застосування.
  21. Пожежний поїзд. Призначення, склад, порядок застосування.
  22. Початкові дії по ліквідації надзвичайної ситуації на залізничному транспорті.
  23. Основні дії по ліквідації надзвичайної ситуації.
  24. Управління силами та засобами при ліквідації залізничних аварій.
  25. Тактика рятувальних робіт в пасажирських вагонах.
  26. Тактика рятувальних робіт в вантажних вагонах.
  27. Тактика рятувальних робіт при аваріях цистерн
  28. Безпека праці при проведенні аварійно-рятувальних робіт на залізничному транспорті.
  29. Організація аварійно-рятувальних робіт при автобусних аваріях (автобус на колесах).
  30. Організація аварійно-рятувальних робіт при автобусних аваріях (автобус на боці).
  31. Організація аварійно-рятувальних робіт при автобусних аваріях (автобус на даху).
  32. Безпека праці при проведенні аварійно-рятувальних робіт на автобусних аваріях.
  33. Організація аварійних робіт на системах водопостачання.
  34. Організація аварійних робіт на системах каналізації.
  35. Організація аварійних робіт на системах газопостачання.
  36. Безпека праці при проведенні аварійних робіт на КЕС.
  37. Організація розшуку постраждалих в завалах.
  38. Особливості кіно логічного розшуку постраждалих.
  39. Порядок виготовлення стінових проломів та проломів стелі.
  40. Організація управління аварійно-рятувальними роботами на зруйнованих будівлях.

41. Поняття про управління в надзвичайній ситуації.
42. Органи управління силами та засобами в при ліквідації надзвичайних ситуацій
43. Уповноважений керівник з ліквідації НС.
44. Штаб з ліквідації НС.
45. Підгрунття для організації управління в умовах НС.
46. Планування заходів реагування на НС.
47. Інформування та оповіщення в умовах виникнення НС.
48. Переведення органів управління сил та засобів у вищі ступені готовності.
49. Організація управління силами та засобами в зоні НС.
50. Організація взаємодії сил та засобів при ліквідації НС.
51. Організація основних видів забезпечення дій у зоні НС.
52. Організація безпеки праці при ліквідації НС.
53. Пересувний пункт управління склад та вимоги до нього.
54. Організація роботи пересувного пункту управління.
55. Оперативний склад пункту управління.

Отримані здобувачем бали за накопичувальною 100-бальною шкалою оцінювання знань переводяться у національну шкалу та в рейтингову шкалу ЄКТС згідно з таблицею.

Таблиця відповідності результатів контролю знань за різними шкалами з навчальної дисципліни

Накопичувальна 100-бальна шкала	Рейтингова шкала ЄКТС	Національна шкала
90-100	A	відмінно
80-89	B	добре
65-79	C	
55-64	D	задовільно
50-54	E	
35-49	FX	незадовільно
0-34	F	

8. Політика викладання навчальної дисципліни

1. Активна участь в обговоренні навчальних питань, попередня підготовка до практичних занять за рекомендованою літературою, якісне і своєчасне виконання завдань.

2. Сумлінне виконання розкладу занять з навчальної дисципліни.

3. З навчальною метою під час заняття мобільними пристроями дозволяється користуватися тільки з дозволу викладача.

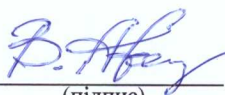
4. Здобувач вищої освіти має право дізнатися про свою кількість накопичених балів у викладача навчальної дисципліни та вести власний облік

цих балів.

5. При виконанні індивідуальної самостійної роботи до захисту допускаються реферати, які містять не менше 50% оригінального тексту при перевірці на плагіат.

Розробники:

Доцент кафедри пожежної тактики
та аварійно-рятувальних робіт
(посада)

(підпис)

Вадим АВETИСЯН
(Власне ім'я ПРІЗВИЩЕ)

Заступник начальника кафедри пожежної тактики
та аварійно-рятувальних робіт
(посада)

(підпис)

Ігор ГРИЦИНА
(Власне ім'я ПРІЗВИЩЕ)